

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Єфіменко Аліни Юріївни на тему «Вплив капіталізації банків на макроекономічну стабільність», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Характеристика особистості здобувача

Єфіменко Аліна Юріївна у 2017 році закінчила Сумський державний університет за спеціальністю «Банківські технології і процеси», освітній рівень «Бакалавр»; у 2018 році за спеціальністю «Правознавство», освітній рівень «Бакалавр»; у 2018 р. за спеціальністю «Банківський менеджмент», освітній рівень «Магістр». З 2020 по 2024 рр. була здобувачем наукового ступеню доктора філософії в Сумському державному університеті за спеціальністю 051 «Економіка» на кафедрі економічної кібернетики. З 2019 р. по 2020 р. працювала спеціалістом по роботі з клієнтами (фізичні особи) в АТ КБ «Приватбанк», з 2020 по 2023 рік – кредитним експертом (малий та середній бізнес) в АТ «Райффайзен Банк».

Тему дисертації у останній редакції затверджено на засіданні Вченої ради СумДУ (протокол № 6 від «24» грудня 2020 р.).

За час навчання в аспірантурі Єфіменко А.Ю., зарекомендувала себе сумлінним, відповідальним та високопрофесійним науковцем. Опанувала та оволоділа сучасними методами наукових досліджень.

Прийняла участь у всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством» (м. Полтава, Україна, 2023 р.), 3-ій міжнародній конференції «Logistics challenges in the modern world» (м. Варшава, Польща, 2023 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Innovations and prospects for the development of science and technology in the XXI century: challenges of the future» (Польща, 2022 р.), конференції «Chance for Science Conference» (м. Лейпциг, Німеччина, 2022), Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Соціально-економічні виклики» (м. Суми, Україна, 2022), 2-ій мультидисциплінарній конференції для молодих дослідників «Тенденції та виклики сталого розвитку в умовах COVID-19» (м. Суми, Україна, 2021), Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, облік і право: проблеми, тенденції досягнення» (м. Полтава, Україна, 2020).

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 16 наукових працях, зокрема 1 монографія (розділ), 9 статей у наукових фахових виданнях України (у тому числі, одна стаття у виданні, що індексується міжнародними наукометричними базами Scopus та WOS), 6 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних конференцій.

Об'єктом дослідження у дисертаційній роботі Єфіменко А.Ю. є економічні відносини, що виникають між банками, економічними агентами, органами державної влади та місцевого самоврядування у процесі впливу капіталізації банків на макроекономічну стабільність. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних положень щодо оцінки впливу капіталізації банків на макроекономічну стабільність країни. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних і науково-методичних засад та формування практичних рекомендацій щодо удосконалення підходів оцінки впливу капіталізації банків на макроекономічну стабільність. Науковим завданням є удосконалення теоретико-методичних засад оцінки впливу капіталізації банків на макроекономічну стабільність.

Актуальність теми

Проблема оцінки впливу капіталізації банків на макроекономічну стабільність є важливим аспектом дослідження стійкості фінансової системи та економіки країни в цілому, оскільки з однієї сторони достатній рівень капіталізації банків відіграє важливу роль у зменшенні впливу кредитних, операційних і ринкових ризиків, підтримує здорову пропозицію кредитів та підвищує рівень довіри до банківської системи, а з іншої макроекономічна стабільність сприяє стійкості банківського сектору, ефективному кредитуванню суб'єктів господарювання, підвищенню прибутковості діяльності банків та довіри інвесторів. Капіталізація банків є ключовим фінансовим елементом забезпечення макроекономічної стабільності у розрізі поглинання впливу банківських ризиків у період економічних турбулентностей, підвищення ефективності трансмісії монетарної політики та зниження системних ризиків у фінансовій системі, що в сукупності забезпечує стійкість як банківської системи, так і довгострокове економічне зростання.

Світова фінансова криза 2007-2008 років, фінансова криза 2014 року, пандемія COVID-19 та початок повномасштабного вторгнення росії в Україну в 2022 році зумовили низку інституційних структурних зрушень, що включали адаптаційні процеси банківської системи, пов'язані з підтримкою операційної діяльності, покриттям збитків, підвищенням рівня капіталізації банків та потребою в ліквідності. Саме забезпечення фінансової стабільності банків через призму підтримання достатнього рівня капіталізації та створення ризикоабсорбуючих буферів капіталу стало основою ефективного функціонування фінансового механізму світових економік. Тому актуальною задачею дисертаційного дослідження є удосконалення теоретико-методичних засад оцінки впливу капіталізації банків на макроекономічну стабільність.

Зв'язок роботи з науковими програмами та темами

Дисертаційне дослідження відповідає пріоритетним напрямкам наукових досліджень Сумського державного університету, зокрема у межах "Моделювання механізмів детінізації та декорумпізації економіки для забезпечення національної безпеки: вплив трансформації фінансових

поведінкових патернів” (номер д/р 0122U000783) було розроблено інструментарій розрахунку інтегрального індексу макроекономічної стабільності без та з урахуванням факторів корупції та тінзації економіки; у межах «Data-Mining для протидії кібершахрайствам та легалізації кримінальних доходів в умовах цифровізації фінансового сектору економіки України» (номер д/р 0121U100467) на основі канонічного проведено оцінку зв'язку між індикаторами капіталізації банків та макроекономічної стабільності з урахуванням корупції та тінзації; у межах «Вплив COVID-19 на трансформацію системи медико-соціального забезпечення населення: економічні, фінансово-бюджетні, інституційно-політичні детермінанти» (номер д/р 0122U000781) сформовано науково-методичний підхід розрахунку інтегрального індексу рівня капіталізації банків європейських країн у постковідний період; у межах науково-дослідної роботи «Встановлення закономірностей соціально-економічних трансформацій в умовах цифровізації суспільних відносин» у розділі “Концептуальні засади дослідження впливу цифровізації на індикатори соціального розвитку країни: європейський досвід та українська практика” (базове фінансування МОНУ, наказ від 16.04.2021 р. № 434, Договір БФ/24-2021) систематизовано теоретичні підходи до проведення канонічного аналізу та переваги його використання у процесі моделювання функціональних зв'язків між рівнем капіталізації банків та макроекономічною стабільністю в умовах цифровізації суспільних відносин.

Особистий внесок здобувача у виконання дисертаційної роботи

Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Положення і результати, винесені на захист дисертаційної роботи, отримані здобувачем особисто. Серед них: самостійно виконане дослідження концептуальних засад, що лежать в основі моделі взаємодії капіталізації банків та макроекономічної стабільності; проаналізовано методологічні підходи оцінки причинно-наслідкових зв'язків між капіталізацією банків та макроекономічною стабільністю; систематизовано нормативне забезпечення регулювання капіталізації банків; узагальнено тенденції рівня капіталізації банків та індикаторів макроекономічної стабільності в європейських країнах; розроблено науково-методичний інструментарій оцінки інтегральних індексів рівня капіталізації банків та макроекономічної стабільності; досліджено трансформаційні процеси капіталізації банків та соціально-економічного розвитку європейських країн, на основі яких розроблено матрицю трансформаційної стійкості європейських країн; проведено канонічний аналіз зв'язків між капіталізацією банків та макроекономічною стабільністю; оцінено функціональний вплив макроекономічної стабільності на капіталізацію банків європейських країн; розроблено модель бенчмаркінгу управління рівнем капіталізації банків в умовах забезпечення макроекономічної стабільності на основі критеріїв бенчмарок капіталізації банків та побудованого відповідного рейтингу. Дисертантом разом із науковим керівником проведено узагальнення

одержаних результатів дослідження, сформульовано основні положення та висновки.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, що сформульовані в дисертації

Дисертаційне дослідження Єфіменко Аліни Юріївни виконано на високому методичному рівні з використанням комплексу сучасних методів дослідження. Основні наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, логічно випливають з одержаних результатів та є достатньо обґрунтованими. Вони відповідають поставленій меті та завданням дослідження. Чітко структуровано основні напрямки дослідження, зокрема питання систематизації понятійно-категоріального апарату “капіталізація банків” та “макроекономічна стабільність”, розробки концептуальної моделі взаємодії між капіталізацією банків та макроекономічною стабільністю, визначення напрямів та сили впливу між капіталізацією банків та макроекономічною стабільністю (з та без корупції та тінізації економіки) за допомогою канонічного аналізу, оцінки функціональних зв'язків впливу макроекономічної стабільності на рівень капіталізації банків за допомогою побудови панельних множинних регресійних моделей та розробки моделі бенчмаркінгу управління рівнем капіталізації банків в умовах забезпечення макроекономічної стабільності. Результати експериментальних та теоретичних досліджень доповідались та обговорювались на міжнародних науково-технічних конференціях, а також опубліковані в наукових фахових виданнях. Про достовірність отриманих результатів свідчить їх взаємоузгодженість і позитивні результати комп'ютерного моделювання.

Наукова новизна результатів

В дисертаційній роботі отримано нові наукові результати.

Вперше сформовано науково-методологічний підхід до оцінки трансформаційних процесів капіталізації банків та соціально-економічного розвитку європейських країн за допомогою кластеризації (метод Ворда та k-середніх) на основі показників релевантних капіталізації банків (частки непрацюючих кредитів банків, рівня рентабельності активів) та макроекономічної стабільності (індексу Джині, рівнів інфляції та безробіття); визначено основні вектори управління рівнем капіталізації банків в умовах забезпечення макроекономічної стабільності (інституційно-інноваційний, грошово-кредитний та превентивно-управлінський) за допомогою розробленої на основі рейтингу бенчмарок капіталізації банків в умовах макроекономічної стабільності міжнародної функціональної моделі бенчмаркінгу.

Удосконалено науково-методичний підхід щодо комплексної оцінки рівня капіталізації банків та макроекономічної стабільності європейських країн на основі інтегральних індексів розрахованих за допомогою методу оптимальної рівномірності; методичні засади взаємодії капіталізації банків та макроекономічної стабільності за допомогою методу головних компонент та

канонічного аналізу, на основі чого було проведено двоетапний аналіз між показниками капіталізації банків та макроекономічної стабільності без та з урахуванням показників рівнів корупції та тінізації та виявлено варіацію показників капіталізації банків, що переважно зумовлена зміною показників макроекономічної стабільності з елементами корупції та тінізації; науково-методичне підґрунтя визначення каталізаторів та інгібітора впливу макроекономічної стабільності на рівень капіталізації банків європейських країн на основі розроблених панельних множинних регресійних моделей з фіксованими ефектами та випадковими ефектами.

Набуло подальшого розвитку дослідження змісту поняття «капіталізація банку», яке визначено як індикатор стійкості та надійності, який характеризує фінансовий потенціал банку (капітал та зобов'язання) для проведення активних операцій (кредитних, операцій з цінними паперами, розрахунково-касове обслуговування) за умов покриття кредитного, операційного, ринкового та системного ризиків; дослідження змісту поняття «макроекономічна стабільність», яке визначено дисертантом як стан рівноваги між різними секторами економіки держави, що характеризується стійким соціально-економічним, зовнішньоекономічним та фінансовим зростанням всередині країни протягом певного періоду часу; обґрунтування взаємодії капіталізації банків та макроекономічної стабільності через формування теоретичної концептуальної моделі, що підтвердила наявність причинно-наслідкового зв'язку між рівнем капіталізації банків та макроекономічною стабільністю обумовленого набором соціально-економічних, зовнішньоекономічних, фінансових та дестимулюючих каталізаторів та дозволило сформулювати дві системи каналів впливу, зокрема, передумови трансформації рівня капіталізації банків (регуляторні вимоги, економічні і ринкові умови та практика управління ризиками) та передумови забезпечення макроекономічної стабільності (грошово-кредитна та податково-бюджетна політика країни, глобальне економічне середовище та рівень довіри бізнесу).

Практичне значення отриманих результатів

Усі теоретичні розробки дисертації авторка довела до конкретних алгоритмів із використанням запропонованих методологічних підходів до оцінки взаємодії між рівнем капіталізації банків та макроекономічною стабільністю.

Положення дисертації доведено до рівня практичних рекомендацій, що можуть бути використані: органами державної влади – у процесі розробки нормативно-правових документів, що включають ключові стратегічні вектори макроекономічної політики країни; малими та середніми підприємствами – під час формування внутрішніх політик та стандартів з урахуванням впливу макроекономічного середовища країни; комерційними банками – у процесі розробки ресурсної (політика забезпечення достатності капіталу) та антикризової політики.

Отримані наукові результати досліджень у вигляді інформаційного та програмного забезпечення впроваджено в роботу АТ «Райффайзен Банк» та в навчальний процес Сумського державного університету.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях, персональний внесок здобувача

Основні положення дисертації викладено в **16** наукових працях, зокрема, в **1** монографії (1 розділ), **9** статтях у наукових фахових виданнях України (зокрема, одна стаття у виданні, що індексується міжнародними наукометричними базами Scopus та WOS), **6** публікаціях у збірниках матеріалів міжнародних конференцій. Сукупність усіх публікацій відображає викладені в дисертації результати дослідження, що відповідає вимогам п. 8, 9 вимог до присудження ступеня доктора філософії «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 22 січня 2022 року.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

[1] Теорія та практика інтелектуалізації та автоматизації процесів фінансового моніторингу : монографія / за заг. ред. О. В. Кузьменко, К. Г. Гриценка. Суми : Сумський державний університет, 2021. 213 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/88869>. Розділ «Формалізація функціональної взаємодії між капіталізацією банківського сектору, фінансовою інклюзією та рівнем незаконно отриманих доходів» (1,93 друк. арк.).

[2] Єфіменко А.Ю., Летуновська Н.Є. Аналіз інтегрального індексу рівня капіталізації банків. Вчені записки. 2024. 34(1). DOI: (0,36 друк. арк.). Особистий внесок: розроблено методичний інструментарій оцінки інтегрального індексу рівня капіталізації банків.

[3] Didenko, I., Yefimenko, A. Interconnections assessment of banking capitalization with macroeconomic stability, including corruption and shadow economy. Technology Audit and Production Reserves. 2023. 4 (72). P. 60–67. DOI: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2023.286657> (0,51 друк. арк.).

[4] Єфіменко А.Ю., Діденко І.В. Аналіз інтегрального індексу макроекономічної стабільності з урахуванням факторів корупції та тінізації економіки. Електронний журнал «Ефективна економіка». №7. 2023. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.7.40> (0,54 друк. арк.).

[5] Єфіменко А.Ю., Діденко І.В. Оцінка інтегрального показника макроекономічної стабільності. Науковий журнал «Економіка та право». Серія Економіка. №1. 2023. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2023.01.084> (0,45 друк. арк.).

[6] Yefimenko A. Regulatory and legal provision of banking sector capitalization in conditions of macroeconomic instability. *Ekonomichnyy visnyk Derzhavnoho vyshchoho navchal'noho zakladu «Ukrayins'kyu derzhavnyy khimiko-tekhnolohichnyy universytet»*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32434/2415-3974-2022-16-2-6-13>. Retrieved from <http://ek-visnik.dp.ua/wp-content/uploads/pdf/2022-2/Yefimenko.pdf> (0,51 друк. арк.).

[7] Didenko I., Yefimenko A. Using the canonical modelling approach to analyze relationships between indicators of banking capitalization and macroeconomic stability. *International scientific journal «Mechanism of economic regulation»*. 2022. Vol. 1-2. No. 95-96. Pp.78-86. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.95-96.13> (0,37 друк. арк.).

[8] Діденко І.В., Єфіменко А.Ю. Аналіз теоретичних засад понять капіталізації банківської системи та макроекономічної стабільності. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2021. № 8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.8.79> (0,26 друк. арк.).

[9] Діденко І.В., Єфіменко А.Ю. Аналітична оцінка індикаторів капіталізації банківської системи та макроекономічної стабільності в Україні. *Вісник Сумського державного університету*. 2021. № 2. С. 118-125. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2021.2-14> (0,27 друк. арк.).

[10] Pozovna, I., Arkhireiska N., Panaseyko, I., Panaseyko, S., Serdyukov, K., & Yefimenko, A. (2024). Assessment of the connection between the bank's capitalization level and the country's macroeconomic stability. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(54), 9–22. <https://doi.org/10.55643/fcaptr.1.54.2024.4304> (0,42 друк. арк.).

[11] Єфіменко А.Ю., Діденко І.В. Формалізація зв'язку капіталізації банківської системи з макроекономічною стабільністю на прикладі України. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 березня 2023, м. Полтава) Ч.1. Розділ 4. С. 661-663. URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/1239/zbirnykberezen2023ch1sekc_iya12341.pdf (0,13 друк. арк.).

[12] Єфіменко А.Ю. Практичні аспекти ефективного управління макроекономічною політикою на прикладі європейських країн. Інновації та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті: виклики майбутнього: матеріали конференції (25 грудня 2022, Польща). Польща, 2022. С.135-140. ISBN: 868-326-4708-32-7. URL: <https://futura-publishing.com/wp->

content/uploads/2022/12/Internationa_Scientific_Conference_2022.pdf (0,13 друк. арк.).

[13] Єфіменко А.Ю. Макроекономічне середовище України. Актуальні проблеми фінансової системи України: матеріали XIX міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів (24 листопада 2022). Черкаси: ЧДТУ, 2022. С. 30-34. URL: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/4233/1/%d0%b7%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d1%82%d0%b5%d0%b7%202022%20%d0%bb%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%be%d0%bf%d0%b0%d0%b4.pdf> (0,16 друк. арк.).

[14] Didenko I. V., Yefimenko A. Yu. Strengthening the requirements for bank capitalization as a challenge for the country's economy // Socio-Economic Challenges : Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Sumy, November 14–15, 2022 / edited by Prof., Dr. Vasilyeva Tetyana. Sumy : Sumy State University, 2022. P. 117-122. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90236> (0,19 друк. арк.).

[15] Yefimenko A., Didenko I. Ensuring a sufficient level of banking capitalization in the COVID-19 conditions. Sustainable Development Trends and Challenges under COVID-19: book of abstracts 2nd multidisciplinary conference for young researchers (November 29.-30., 2021 Sumy, Ukraine). P: Czech University of Life Sciences Prague, 2021. P. 45. ISBN: 978-80-213-3158-7. URL: https://www.researchgate.net/publication/360144739_2_ND_MULTIDISCIPLINARY_CONFERENCE_FOR_YOUNG_RESEARCHERS_BOOK_OF_ABSTRACTS (0,08 друк. арк.).

[16]. Єфіменко А.Ю. Теоретичні аспекти визначення капіталізації банківської системи. Економіка, облік та право: проблеми, тенденції досягнення: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (21 грудня 2020, Полтава, Україна). Полтава: ЦФЕНД, 2020. С.141-144. URL: <http://www.economics.in.ua/2021/01/blog-post.html> (0,18 друк. арк.).

Наведені публікації містять результати безпосередньої роботи здобувача на окремих етапах дослідження, повною мірою відображають основні положення та висновки роботи. Авторська участь здобувача в опублікованих наукових працях погоджена зі співавторами.

Оцінка мови та стилю дисертації

Матеріали дисертації викладено українською мовою, послідовно за формально-логічною структурою з дотриманням наукового стилю написання.

Відповідність фаху

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 Економіка.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

За результатами перевірки дисертаційної роботи Єфіменко Аліни Юріївни на тему «Вплив капіталізації банків на макроекономічну стабільність», на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Звідси можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Єфіменко Аліни Юріївни за актуальністю проблеми, методичними підходами, обсягом, ґрунтовністю аналізу та інтерпретацією отриманих даних, повнотою викладу принципів наукових положень, науково-теоретичним та практичним значенням повністю відповідає вимогам п. 6 «Порядку присудження ступеня доктор філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а дисертант, з урахуванням виконання у повному обсязі освітньої складової освітньо-наукової програми та індивідуального плану наукової роботи, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Голова апробаційної ради
зі спеціальності 051 «Економіка»,
доцент кафедри економічної кібернетики
доктор економічних наук, професор

Антон БОЙКО